

THEMATISCHE ANALYSE

Beoordelingsrapporten opleidingsbeoordeling Verpleegkunde

Brussel - juni 2023

Inhoudstafel

Voorwoord	2
Inleiding	3
Hervorming bachelor in de verpleegkunde.....	3
Betrokken instellingen.....	3
Opleidingsbeoordelingen Verpleegkunde.....	4
Rapporten.....	5
Thematische analyse	5
Analyse	6
Analyse 1: Een breed afstudeerprofiel van de bachelor in de verpleegkunde	6
Analyse 2: Beeldvorming van het beroep van de Verpleegkundige	8
Analyse 3: Sterke focus op praktijkgerichtheid	9
Analyse 4: Aandacht voor diversiteit.....	13
Analyse 5: Onderzoek.....	13
Analyse 6: Werkdruk en studeerbaarheid.....	15
Analyse 7: De aanwezige kwaliteitscultuur	16
Mogelijkheden voor de toekomst	19
Bijlagen	21
Bijlage 1: Methodologie	21
Bijlage 2: Overzicht instellingen	22
Bijlage 3: Generieke kwaliteitswaarborgen en standaarden	26
Referenties	27
Nawoord.....	28

Voorwoord

Beste lezer

Het beoordelingsproces van de opleidingen Verpleegkunde startte in januari 2020, waarna VLUHR KZ een handleiding opstelde om de opleidingen te begeleiden tijdens dit proces. De locatiebezoeken vonden plaats in najaar 2021 en voorjaar 2022. Het evaluatieproces werd tegen de zomer van 2022 afgerond.

Na afloop van dit beoordelingsproces organiseerden we een bevraging bij de opleidingen en de panelleden Verpleegkunde. Deze bevraging illustreerde een grote tevredenheid over de wijze waarop VLUHR KZ de opleidingsbeoordelingen heeft aangepakt. Ook doet het VLUHR KZ goed de waardering te horen vanuit de opleidingen en kwaliteitszorgmedewerkers over de manier waarop VLUHR KZ de opleidingen en panels heeft bijgestaan wanneer er vanuit NVAO aanvullende vragen kwamen.

Het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van VLUHR las en bekrachtigde alle beoordelingsrapporten Verpleegkunde. Uit de rapporten blijkt dat de opleidingen erin slagen kwalitatieve programma's te organiseren. De bewondering die het Bestuurscomité Kwaliteitszorg heeft voor de enorme inspanningen die elk van de opleidingen heeft geleverd om te staan waar ze nu staan, is dan ook groot.

De rapporten van de opleidingsbeoordelingen verpleegkunde bevatten heel wat informatie die relevant is voor alle bacheloropleidingen Verpleegkunde. Daarom analyseerde het VLUHR KZ-team alle rapporten. De bevindingen uit de verschillende rapporten brengen we in deze publicatie samen aan de hand van zeven thema's.

De uitdagingen voor de opleidingen Verpleegkunde overstijgen in vele gevallen de opleiding zelf. Denk hierbij onder meer aan de grote tekorten die er zijn op de arbeidsmarkt. De moeilijke situatie waarin verpleegkundigen de voorbije jaren moesten werken, heeft vooral tijdens de COVID-pandemie vaak aandacht gekregen in de media. Ook de verhouding tussen de graduaatsopleiding en de bacheloropleiding is een zaak die de verantwoordelijkheid van de opleidingen zelf overstijgt. Toch kunnen de opleidingen door samen te praten over hun eigen sterke punten en werkpunten ook bijdragen tot een versterking van de afgestudeerde verpleegkundige.

Ik hoop dat deze publicatie kan bijdragen tot een open kennis- en informatiedeling tussen alle opleidingen Verpleegkunde.

Mia Sas
voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg VLUHR

Inleiding

Hervorming bachelor in de verpleegkunde

Naar aanleiding van de Europese richtlijn 2005/36/EG-2013/55/EU over de gereguleerde beroepen werd in september 2015 door de Vlaamse regering beslist om de bacheloropleiding Verpleegkunde van alle Vlaamse hogescholen om te vormen van een driejarige opleiding van 180 studiepunten tot een generieke vierjarige opleiding van 240 studiepunten. Meer concreet moeten de studenten in de hervormde verpleegkundeopleiding acht competenties verwerven en minimum 2.300 uur klinisch onderwijs volgen in zeven zorgdomeinen, conform de Europese richtlijn. In functie van de studieduurverlenging werd in juli 2017 ook een nieuw leerresultatenkader gevalideerd en werden er gemeenschappelijke afspraken gemaakt tussen de Vlaamse bacheloropleidingen Verpleegkunde. Het afsprakenkader omvat onder andere de uitgangspunten voor de opbouw van het curriculum, de inrichting van het klinisch onderwijs, de verkorte trajecten en de navormingen.

In het licht van de hervormingen besliste de Vlaamse regering om de lopende accreditatietermijn van de bacheloropleiding Verpleegkunde te verlengen tot en met het einde van het academiejaar 2021-2022.¹ Ook werd beslist dat de eerstvolgende beoordeling en accreditatie diende te verlopen volgens de procedure en regelgeving die van toepassing was voor 1 september 2019.²

De opleidingen kregen tot het aflopen van de accreditatietermijn de nodige tijd om de gevraagde hervormingen door te voeren. In het academiejaar 2016-2017 zijn alle bacheloropleidingen Verpleegkunde gestart met de implementatie van het nieuwe curriculum. De eerste lichting afgestudeerden van de vierjarige, generieke bacheloropleiding Verpleegkunde stroomde uit in academiejaar 2019-2020.

Betrokken instellingen

Bij de opleidingsbeoordelingen van de bachelor in de verpleegkunde waren in totaal twaalf instellingen betrokken.³

1. Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen
2. Arteveldehogeschool
3. Erasmushogeschool Brussel
4. Hogeschool Gent
5. Hogeschool PXL
6. Hogeschool West-Vlaanderen
7. Karel de Grote Hogeschool
8. Katholieke Hogeschool VIVES
9. Odisee
10. Thomas More Kempen
11. Thomas More Mechelen-Antwerpen
12. UC Leuven-Limburg

¹ Decreet betreffende het onderwijs XXVII (16 juni 2017), gepubliceerd op 18 augustus 2017. Geraadpleegd via https://etaamb.openjustice.be/nl/decreet-van-16-juni-2017_n2017030978.html. Decreet betreffende het onderwijs XXVII (16 juni 2017), gepubliceerd op 18 augustus 2017. Geraadpleegd via https://etaamb.openjustice.be/nl/decreet-van-16-juni-2017_n2017030978.html.

² Decreet houdende vaststelling van het kwaliteitszorgstelsel in het hoger onderwijs (18 mei 2018), gepubliceerd op 03 augustus 2018. Geraadpleegd via https://etaamb.openjustice.be/nl/decreet-van-18-mei-2018_n2018013116.html.

³ Een uitgebreid overzicht van de instellingen (inclusief opleidingslocaties, opleidingsvarianten, aantal studiepunten en opleidingstaal) is terug te vinden in bijlage 2.

Acht van de twaalf instellingen bieden de bacheloropleiding Verpleegkunde aan op een opleidingslocatie. Twee instellingen bieden de opleiding aan op twee opleidingslocaties en twee instellingen op drie opleidingslocaties.

Alle instellingen bieden de opleiding Verpleegkunde aan in het Nederlands. Een instelling biedt de opleiding daarnaast ook aan als een meertalige variant met opleidingsonderdelen in het Nederlands, Frans en Engels.

Alle instellingen beschikken over een reguliere opleiding van 240 studiepunten, verspreid over vier opleidingsjaren. Negen instellingen bieden daarnaast ook een specifiek, aangepast traject van 240 studiepunten voor werkstudenten aan. Het traject voor werkstudenten is veelal gelijklopend met het reguliere traject, maar wordt aangeboden in avond-, weekend- en/of afstandsonderwijs en ligt gespreid over meer opleidingsjaren.

Daarnaast bieden alle instellingen een brugprogramma voor gegradueerden in de verpleegkunde aan. Studenten met een HBO5-diploma kunnen zich inschrijven voor het brugprogramma van 150 studiepunten, gespreid over tweeënhalf opleidingsjaren. De studenten van het brugprogramma worden voor 90 studiepunten vrijgesteld op basis van eerder verworven kwalificaties (i.c. uit de gevolgde HBO5-opleiding Verpleegkunde).

Tot slot organiseren vijf instellingen een verkort traject voor afgestudeerde vroedkundigen, een instelling biedt een verkort traject voor afgestudeerde bachelors en masters in het domein welzijn en gezondheidszorg en een instelling richt een traject voor afgestudeerden in het domein van de psychosociale wetenschappen in.

Opleidingsbeoordelingen Verpleegkunde

Conform de decretale bepalingen uit het decreet van 10 juni 2015 vond in academiejaar 2021-2022 de externe beoordeling van de bachelor in de verpleegkunde plaats bij de twaalf betrokken instellingen. Elke bacheloropleiding Verpleegkunde werd bezocht door een extern, onafhankelijk en deskundig panel. De panels beoordeelden de kwaliteit van de opleidingen aan de hand van drie generieke kwaliteitswaarborgen (GKW): (1) beoogd eindniveau, (2) onderwijsleeromgeving en (3) gerealiseerd eindniveau. De decretaal bepaalde generieke kwaliteitswaarborgen zijn vertaald in drie standaarden die aansluiten bij drie vragen:

1. Wat beoogt de opleiding?
2. Hoe realiseert de opleiding dat?
3. In welke mate worden de doelstellingen bereikt?

De opdracht van de panels was om een gemotiveerd antwoord op elk van deze vragen te formuleren. Een opleiding Verpleegkunde werd positief geëvalueerd als er in de opleiding voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn voor elk van de drie standaarden. Uit de beoordelingsrapporten blijkt dat de twaalf bezochte opleidingen 'voldoende' scoorden op GKW1, GKW2 en GKW3 en aldus het eindoordeel 'voldoende' kregen toegekend.

De externe opleidingsbeoordelingen werden gecoördineerd door VLUHR KZ, volgens de modaliteiten uit de handleiding opleidingsbeoordeling Verpleegkunde (VLUHR KZ, januari 2020).⁴

De panels die de beoordeling uitvoerden bestonden uit een voorzitter en drie leden waarvan een student-lid. Voor het bezoek aan een specifieke instelling werd het panel uitgebreid met een extra

⁴ <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/files/Handleiding-opleidingsbeoordeling-Verpleegkunde.pdf>.

panellid, ter versterkingen van de deskundigheid in dat panel. VLUHR KZ deed beroep op 39 individuele panelleden.

Rapporten

De panels schreven hun bevindingen en overwegingen neer in een rapport waarin een oordeel per generieke kwaliteitsborg (voldoende of onvoldoende) werd opgenomen. Ook deden de panels verschillende suggesties ter verbetering en werden de goede praktijken expliciet benoemd. De [beoordelingsrapporten Verpleegkunde](#) zijn gepubliceerd op de website van VLUHR KZ.

Thematische analyse

De rapporten Verpleegkunde zijn een waardevolle informatiebron aangaande de kwaliteit van de opleidingen Verpleegkunde. Middels een vergelijkende analyse van de resultaten van de opleidingsbeoordelingen Verpleegkunde schetst VLUHR KZ een beeld van de stand van zaken van de kwaliteit van de opleidingen. Door actuele tendensen te detecteren en goede praktijken en algemene aandachtspunten te destilleren, wil VLUHR KZ de verdere kwaliteitsontwikkeling van de bacheloropleidingen Verpleegkunde bevorderen.

Analyse

Uit de beoordelingsrapporten blijkt dat de opleidingen continu in beweging zijn om in te spelen op tendensen in het werkveld. Onderstaande analyse betreft een selectie van vaststellingen die waarneembaar zijn doorheen de verschillende beoordelingsrapporten waarop de opleidingen een antwoord hebben geformuleerd.

Analyse 1: Een breed afstudeerprofiel van de bachelor in de verpleegkunde

De hervorming van de bacheloropleidingen Verpleegkunde heeft onder andere een shift teweeggebracht in hoe de opleidingen zich positioneren en profileren, welk afstudeerprofiel ze voor ogen hebben, welke leerresultaten ze nastreven en welke accenten ze willen leggen in de opleidingen om die leerresultaten te bereiken. In elk beoordelingsrapport omschrijven de panels welk afstudeerprofiel de opleiding ambieert en hoe de afgestudeerden door het werkveld gepercipieerd worden.

Wat meteen opvalt is dat het werkveld in de meeste beoordelingsrapporten de brede, snelle en sterke inzetbaarheid van de afgestudeerde verpleegkundigen looft. De alumni zijn **technisch onderlegd (skilled) in het uitvoeren van zorghandelingen** en voelen zich hierdoor klaar om mee te draaien in diverse domeinen en zorgcontexten. Hieruit kan alvast afgeleid worden dat de opleidingen erin slagen om zich – conform de Europese richtlijn – te positioneren en profileren als een generalistische basisopleiding die studenten opleidt tot verantwoordelijk algemeen ziekenverplegers die breed inzetbaar zijn in de zeven zorgdomeinen.

De tevredenheid en inzetbaarheid van de afgestudeerden is groot. De alumni die het panel sprak zijn heel tevreden over de opleiding en ze voelden zich klaar om het werkveld in te gaan. Met de studieduurverlenging zijn de afgestudeerden, meer dan vroeger, klaar om in verschillende domeinen van de zorg aan de slag te gaan of met succes verder te studeren.

Daarnaast kan op basis van de inhoud van de verschillende beoordelingsrapporten worden vastgesteld dat de opleidingen professionals vormen die beschikken over de nodige competenties op het vlak van **klinisch redeneren en evidence based** werken. Dit zijn elementen die de laatste jaren sterker hun ingang hebben gevonden in de opleidingen en die door het werkveld erg worden gewaardeerd. Het werkveld merkt op dat de lichte afgestudeerden na de hervorming met studieduurverlenging van de bacheloropleidingen Verpleegkunde meer diepgang aan de dag leggen op het vlak van klinisch redeneren. De evoluties rond *evidence based nursing* (EBN) worden eveneens opgemerkt in het werkveld. Het werkveld beschrijft de afgestudeerden als *reflective practitioners* die innovatief, verbeteringsgericht, *evidence based* en kritisch handelen.

In bijna de helft van de beoordelingsrapporten schrijven de panels dat de opleidingen in kwestie in het kader van profilering expliciet focussen op **interdisciplinariteit, interprofessionaliteit, multidisciplinariteit en/of multiperspectivisme**. De panels ervaren de nadruk die de opleidingen hierop leggen, met het oog op profilering, als positief en zien ook dat de opleidingen hierrond diverse initiatieven nemen. De panels zien nog groeikansen in het versterken van de samenwerking tussen verschillende opleidingen binnen de instellingen en te onderzoeken welke kansen en mogelijkheden er zijn om studenten over opleidingen heen te laten samenwerken in projectverband.

Soft skills (zoals *21st century skills*) worden eveneens prominent naar voren geschoven in de meeste beoordelingsrapporten. Meer specifiek omschrijft het werkveld afgestudeerden als communicatief

sterk, gemotiveerd, oplossingsgericht, innovatief, enthousiast, kritisch, creatief, ondernemend en leergierig. Het werkveld benoemt hen verder als echte teamspelers, initiatiefnemers, mature verpleegkundigen die zelfstandig kunnen werken en verantwoordelijkheid nemen. De opleidingen hechten niet enkel belang aan de professionele maar ook aan de persoonlijke ontwikkeling van studenten. Het gaat dan om de ontwikkeling van het zelfregulerend vermogen, zelfontwikkeling, zelfreflectie en levenslang leren.

Het is bovendien duidelijk dat de bacheloropleidingen Verpleegkunde zich positioneren als generieke opleidingen en studenten opleiden tot verantwoordelijk algemeen ziekenverpleger, zoals decretaal verwacht wordt. In een beperkt aantal rapporten geven de stakeholders (werkveld, studenten, alumni) aan toch wat specialisatie te missen. Niet tegenstaande zijn de stakeholders ook in deze rapporten tevreden over de brede inzetbaarheid in het werkveld. De opleidingen geven aan dat ze het belangrijk vinden dat de profilering van het beroep op niveau 5, 6 en 7 duidelijker wordt.

De veelheid van competenties vatten de opleidingen samen in de **leerresultaten**. Om enige structuur in het formuleren van de leerresultaten te brengen hanteren de meeste opleidingen de rollen uit de *Canadian Medical Educational Directions for Specialists* (CanMEDs) als inspirerend en/of richtinggevend kader. In drie van deze beoordelingsrapporten staat dat de opleidingen ook werken met de rollen uit het Nederlandse beroepsprofiel, de *bachelor nursing 2020*. De panels ervaren de samenhang en afstemming tussen de leerresultaten enerzijds en de CanMEDs en/of het Nederlandse beroepsprofiel anderzijds als een *good practice*. De aftoetsing van de leerresultaten aan internationale kaders maakt de leerresultaten duurzaam en *future proof*.

Alle opleidingen zorgden voor een adequate vertaling van de leerresultaten naar een samenhangend en doordacht curriculum, zo stellen de panels. Op basis van de lezing van de beoordelingsrapporten kan gesteld worden dat wanneer de uitwerking van de rollen zichtbaar verankerd zit in het curriculum, dit voor studenten de transparantie met betrekking tot de beoogde leerresultaten verhoogt. Panels ervaren het eveneens als een goede praktijk wanneer de opleiding aan studenten vraagt om zelf te reflecteren op de leerresultaten en rollen. Op basis daarvan kunnen ze dan hun eigen doelstellingen formuleren. Dit heeft als doel studenten zelf het leerproces in handen te laten nemen en de eigen ontwikkeling aan de hand van de leerresultaten en rollen te sturen. Het expliciet opnemen van leerresultaten en/of rollen in de beoordelingsformulieren van de stage, bijvoorbeeld, wordt door de panels eveneens beoordeeld als een goede praktijk. Het zorgt voor transparantie bij de studenten en bij het werkveld (i.c. de stagementor) en het geeft het werkveld een duidelijk beeld van de te bereiken leerresultaten en de rollen die de studenten/afgestudeerden in het werkveld op moeten kunnen nemen.

Het afstudeerprofiel van de opleidingen is bovendien vormgegeven vanuit de **heersende visie op gezondheidszorg** van de opleiding. Een aantal termen die de opleidingen in dit verband gebruiken en terug zijn te vinden in de rapporten: *integrated care*, *wholeperson care*, zorg op maat, zorgethische reflectie, cultuursensitieve zorg, etc. Enkele panels gaven in de beoordelingsrapporten aan dat de opleidingen die zij bezocht hebben nog meer aandacht konden hebben voor de rol van de zorgvrager in het kader van de vermaatschappelijking van de zorg. Ook de concepten positieve gezondheid en positieve gezondheidszorg zouden volgens de panels nog sterker belicht kunnen worden. Ook valt het de panels op dat de opleidingen sterk focussen op de klinische setting (zoals ziekenhuissetting), terwijl het werkveld een diversificatie van zorgcontexten vraagt. Daarnaast zouden de opleidingen nog sterker invulling mogen geven aan de complexiteit, die in verschillende zorgcontexten en domeinen toeneemt.

Tot slot verwijzen enkele beoordelingsrapporten naar andere thema's waar de opleidingen op inspelen zoals duurzaamheid, wereldburgerschap en maatschappelijk engagement.

Analyse 2: Beeldvorming van het beroep van de Verpleegkundige

Op de arbeidsmarkt heerst een tekort aan verpleegkundigen waardoor het beroep al geruime tijd is opgenomen in de Vlaamse lijst van knelpuntberoepen. In zowat alle beoordelingsrapporten gaan de panels hierop in door een korte analyse te maken van het probleem, in sommige gevallen geven ze ook suggesties als een aanzet tot oplossing. Veelal geven de panels aan dat een **verkeerde en/of negatieve beeldvorming van het beroep** ervoor te zorgen dat potentiële studenten niet kiezen voor een opleiding Verpleegkunde. De panels geloven dat de opleidingen en het werkveld de handen in elkaar dienen te slaan om samen te werken aan een meer positieve beeldvorming van het beroep om de instroom in de opleiding te vergroten.

Tevens wordt geopperd dat de focus niet alleen moet liggen op een grotere instroom in de opleiding maar ook op een sterker profiel van instromende studenten. Daarnaast kunnen sterkere contacten worden gelegd met de middelbare scholen om studenten te motiveren voor het beroep van verpleegkundige.

Voort is het een piste om samen met de werkveldpartners een campagne op te zetten rond de beeldvorming van het beroep van een verpleegkundige. Belangrijk daarbij is specifieke aandacht te hebben voor minder populaire domeinen zoals ouderenzorg en duidelijk te maken dat verpleegkunde meer is dan tewerkstelling in een ziekenhuis.

In sommige rapporten wordt het bovenstaande verder genuanceerd en stellen de panels vast dat de studenten **een onevenwichtige interesse tonen in de verschillende zorgdomeinen**. De door de panelleden genoemde domeinen zijn geriatrie, geestelijke gezondheidszorg, thuiszorg en eerstelijnszorg.

Om een brede blik te krijgen op het werkveld participeren studenten in het eerste jaar aan een projectweek waarin de geestelijke gezondheidszorg en de ouderenzorg centraal staan. Dit is een lovenswaardig initiatief dat de studenten moet toelaten om deze veelal ondergewaardeerde domeinen te leren kennen.

De opleiding heeft ingezet op een curriculum waarbij de verschillende domeinen binnen de zorg evenwaardig worden benaderd. Dat betekent concreet dat onder meer een werkveld als de thuiszorg nu meer aandacht krijgt in vergelijking met het vorige curriculum. Dit versterkt het generieke profiel van de afgestudeerde verpleegkundige.

Een bijkomend aspect inzake de uitstroom naar de arbeidsmarkt is dat een substantieel aantal afgestudeerden een vervolgopleiding aanvat. Concrete en globale aantallen van alumni die een vervolgopleiding aanvaatten, worden echter niet in alle rapporten opgenomen. Uit de rapporten waar wel percentages genoemd worden, blijkt een grote variatie: 30%, 50%, 60%, ... van de afgestudeerden kiest voor een vervolgopleiding. De studenten die opteren voor een vervolgopleiding willen verder specialiseren in een bepaald domein of onderwerp (bijvoorbeeld via een postgraduaat) of stromen door naar de masteropleiding Verpleegkunde. De doorstroom naar vervolgoopleidingen wordt aangemoedigd door de panels, al wordt ook opgemerkt dat de generieke verpleegkundigen (VKS-niveau 6) broodnodig zijn en er in het werkveld reeds een tekort is aan die verpleegkundigen. De studenten die verder studeren, ambiëren andere rollen en functies in het werkveld en komen potentieel niet terug om de genoemde tekorten op te vangen. Studenten dienen er, volgens dat panel aldus, attent op gemaakt te worden dat ze zich ook in het werkveld zelf verder kunnen specialiseren. Onderstaand tekstfragment illustreert het standpunt van een van de panels:

Dit (cfr. de doorstroom naar diverse vervolgoopleidingen) is op zich positief, maar het panel wijst er toch op dat er ook een nood is aan algemene verpleegkundigen en dat de doorstroomcijfers richting arbeidsmarkt en vervolgoopleiding in evenwicht dienen te blijven. Het panel stelt bovendien vast dat de studenten hoge verwachtingen hebben over de mate van specialisatie die de opleiding hen zal bieden en de verderzetting van hun zoektocht hiernaar in vervolgoopleidingen. Het is dus belangrijk, volgens het panel, om de juiste verwachtingen bij de studenten te scheppen en dit zowel voorafgaande als doorheen de opleiding. Met name dat ze zullen opgeleid worden tot startbekwame, algemene verpleegkundigen die zich kunnen specialiseren in het werkveld en niet uitsluitend in vervolgoopleidingen.

Deze tendens leidde tot vragen omtrent de redenen waarom afgestudeerden doorstromen naar vervolgoopleidingen. Zijn er studenten die zich niet klaar voelen voor de arbeidsmarkt? Hebben de opleidingen naast aandacht voor mindere sterke profielen ook oog voor de noden van excellerende studenten?

Om de beeldvorming positiever te maken, zijn volgens de opleidingen meer positieve getuigenissen uit het werkveld nodig, daar waar in de media vooral aandacht wordt gegeven aan elementen zoals werkdruk op de werkvloer. Hiertoe zullen alle onderwijsverstrekkers samen met het beroepenveld en de politiek de krachten moeten bundelen.

Analyse 3: Sterke focus op praktijkgerichtheid

Uit de beoordelingsrapporten Verpleegkunde blijkt dat **werkplekieren** – in de vorm van een stage – een prominente plaats inneemt in het opleiden van studenten en in het curriculum. Alle opleidingen, inclusief de verkorte trajecten, voldoen aan de Europese richtlijn omtrent de gereguleerde beroepen (2005/36/EG-2013/55/EU) die stelt dat studenten Verpleegkunde doorheen hun opleidingstraject minimaal 2.300 uren stage dienen te lopen, alsook werkplekervaring dienen op te doen in de zeven zorgdomeinen. In de opleidingsvarianten die 240 studiepunten tellen, worden de stages stevast verspreid over de vier opleidingsjaren. Alle zorgdomeinen komen aan bod in de stages.⁵ De panels stelden tijdens hun bezoek aan de opleidingen vast dat de betrokken opleidingen het werkplekieren organiseren aan de hand van domeinstages die een sterke basis leggen in de eerste drie opleidingsjaren en de contractstage, die zorgt voor verdieping in het vierde opleidingsjaar. Het werkveld heeft tijdens verschillende opleidingsbezoeken bevestigd dat de introductie van het vierde opleidingsjaar en de contractstage het niveau van de bachelors in de verpleegkunde naar een hoger niveau tilt, conform aan de verwachtingen die vanuit de Europese en decretale richtlijnen gesteld worden en conform aan de verwachtingen van het werkveld.

In het algemeen waarderen de panels dat de studenten reeds vroeg in de opleiding in aanraking komen met het werkveld, waardoor ze van bij de start een goed beeld krijgen van het beroep. Deze aanpak werkt bevredigend voor de studenten, aangezien ze het gevoel hebben direct aan de slag te kunnen in het veld. Het doorlopen van de zeven zorgdomeinen zorgt er daarnaast voor dat studenten zich kunnen oriënteren in het brede werkveld, wat helpt om de beeldvorming van het beroep of van bepaalde domeinen bij te stellen en misconcepties en desillusies in een latere opleidingsfase voorkomt. Uit de lezing van de rapporten blijkt evenwel dat het moeilijk is om – mede afhankelijk van de regio en het

⁵ In 2018 werden in de schoot van de Vlaamse hogescholenraad een aantal uitgangspunten en afspraken vastgelegd omtrent de aanpak van de stages. Zo werd beslist dat de domeinstages, zijnde de kennismaking met de verschillende domeinen, in de eerste drie opleidingsjaren aan bod dienen te komen en de verdiepende contractstage in het vierde opleidingsjaar plaats dient te vinden. De gemeenschappelijke afspraken aangaande de contractstage werden vastgelegd in een whitepaper. Een van de afspraken is bijvoorbeeld dat de contractstage dient te bestaan uit twee stageperiodes van 400 uren, samen goed voor 800 uren stage of omgerekend zo'n 30 studiepunten.

beperkt beschikbare aanbod – stageplaatsen te zoeken in de domeinen moeder en kind, psychiatrie en eerstelijnszorg.

De panels hebben daarnaast gemerkt dat verschillende opleidingen creatieve en innovatieve stagevormen aan hun stagelijn hebben toegevoegd. De onderstaande stagevormen worden door de panels als goede praktijk bestempeld:

- De leerwerkplekstages⁶ (vermeld in vier beoordelingsrapporten): Studenten nemen samen een zorgafdeling over en werken interprofessioneel samen met verschillende actoren. In een van de instellingen werken de student ook actief aan een verbeterproject.
- Een Integrated Care stage (vermeld in een beoordelingsrapport): In deze stage ligt de focus op interprofessioneel samenwerken.
- Een managementstage (vermeld in een beoordelingsrapport): Deze stage focust op het verwerven van management- en communicatievaardigheden.
- Een zorgvakantie (vermeld in een beoordelingsrapport): De studenten gaan een week op vakantie met zorgvragers en hun mantelzorgers. De studenten organiseren en coördineren de zorgvakantie onder begeleiding van lectoren.
- Een transmurale trajectstage (vermeld in een beoordelingsrapport): In deze stage wordt zorg niet tot een enkele zorgactor beperkt, maar verloopt de zorgketen gecoördineerd en geïntegreerd op maat van de patiënt.

Algemeen gesteld hebben de panels geconstateerd dat de studenten goed begeleid worden doorheen de stages, zowel door de stagebegeleider van de opleiding als door de stagementoren in het werkveld. Middels de goede begeleiding wordt het leerproces bij studenten terdege ondersteund en wordt de professionele en persoonlijke ontwikkeling van studenten verder gestimuleerd. Tijdens enkele opleidingsbezoeken waren de gesprekspartners uit het werkveld vragende partij om de beoordeling van de stage over de instellingen heen meer te uniformiseren om de administratieve lasten te verminderen en verwarring te vermijden. Tijdens een ander opleidingsbezoek gaven de studenten van de opleiding in kwestie aan dat er grote verschillen zijn tussen mentoren en de mate van ondersteuning die ze bieden. Uit de beoordelingsrapporten blijkt dat de opleidingen verschillende acties ondernemen om de kwaliteit van de begeleiding door de stagementoren te bewaken: professionalisering voor mentoren, ‘mentorendagen’ en netwerking, het formuleren van kwaliteitscriteria voor mentoren die scherp gehandhaafd worden en een goed contact tussen stagebegeleider en stagementor. Het betrekken van mentoren bij opleidingsbeslissingen omtrent de opzet, de uitwerking en de beoordeling van de verschillende stages blijkt eveneens een goede praktijk. Dit creëert een sterke binding tussen de opleiding en de mentoren en zorgt ervoor dat beiden op dezelfde golflengte zitten.

Een ander element dat in het kader van de stage door enkele panels als pluspunt benoemd werd, is de expliciete vraag aan studenten om zelf te reflecteren over hun groeiproces daarbij steunend op de leerresultaten (en/of de bijbehorende rollen). Wat de panels ook als positief ervaren, is wanneer studenten de keuze krijgen over welke domeinen ze wanneer opnemen en in welke domeinen ze zich kunnen verdiepen.

In de verkorte trajecten – zoals de brugopleiding voor gegradueerde verpleegkundigen (150 studiepunten) – vormt de stage eveneens een belangrijk onderdeel van het curriculum. In de brugopleidingen hebben de stages als doel om studenten van VKS-niveau 5 (graduaat/HBO5) naar VKS-niveau 6 (bachelor) te brengen. De nadruk ligt hier op klinisch redeneren, *evidence based nursing* en de uitvoering van verpleegtechnische handelingen die een afgestudeerde bachelor in de

⁶ De benaming verschilt per opleiding, maar het concept is gelijkaardig.

verpleegkunde onder de knie moet hebben. De stages van de brugstudenten vinden veelal plaats bij de huidige werkgever van de studenten, al dan niet op een andere afdeling. Uit de beoordelingsrapporten blijkt daarentegen ook dat een instelling de bewuste, expliciete keuze maakt om de contractstage niet te laten plaatsvinden op hun huidige werkplek. Een andere afdeling bij dezelfde werkgever blijft er echter een valabele optie. Vanuit het perspectief van de studenten die werk, opleiding en soms ook gezin combineren, is de keuze om stage te lopen bij de werkgever volgens de meeste panels een positief gegeven. Uit de beoordelingsrapporten blijkt dat sommige brugopleidingen aan studenten bijkomende opdrachten geven voor de domeinen die niet in de stage (of op de eigen werkplek) afgedekt worden.

Naast werkplekleren zetten de meeste opleidingen ook volop in op **authentiek leren** en authentieke leercontexten. De bacheloropleidingen Verpleegkunde omarmen het concept van authentiek leren, meer specifiek in de vorm van simulatieonderwijs. Op basis van de beoordelingsrapporten kan gesteld worden dat deze werkvorm sterk geïmplementeerd wordt en verankerd zit in de opleidingen Verpleegkunde van zes instellingen. De panels zijn ontzettend lovend over simulatieonderwijs: ze benoemen het als troef of toonaangevend, of ze gaan uitgebreid in op de opportuniteiten die het met zich meebrengt. In vijf andere instellingen is het simulatieonderwijs zichtbaar aanwezig en goed opgezet, volgens de panels. In een laatste instelling staat de introductie van simulatieonderwijs op de planning, wat ten zeerste aangemoedigd wordt door het panel in kwestie. Kritische succesfactoren die bij de organisatie van het simulatieonderwijs als positief punt of als aanbeveling werden genoteerd, zijn het vertrekken vanuit authentieke casussen, het professionaliseren van de lesgevers, de mogelijkheden om interprofessioneel en/of interdisciplinair samen te werken, de actieve betrokkenheid van het werkveld in het algemeen en de investering in hoogtechnologische infrastructuur (van ziekenhuisapparatuur en hoogtechnologisch poppen tot *virtual reality* en *immersive rooms*).

De studenten van de opleidingen lijken eveneens tevreden over het simulatieonderwijs in hun opleiding, zoals blijkt uit de onderstaande quote:

Het simulatieonderwijs is een rijke aanvulling op de stages. De studenten ervaren deze onderwijsvorm in het begin als spannend, maar zijn al gauw gewonnen voor het erg leerrijke karakter ervan.

Een van de voordelen van het simulatie-onderwijs is dat het studenten kan voorbereiden op de stages die ze doorheen de opleiding Verpleegkunde lopen.

Het simulatieonderwijs wordt doorheen de vier opleidingsjaren gradueel opgebouwd en zowel formatief als summatief getoetst. Het vormt een belangrijk onderdeel om de studenten met de nodige technische en communicatieve bagage voor te bereiden op de stages, maar is tegelijk essentieel om de studenten vertrouwen te doen krijgen in hun eigen handelen.

De afstudeerwerken⁷ vormen ook een mooi voorbeeld van hoe de opleidingen studenten aanzetten tot authentiek leren. De onderwerpen van de eindwerken sluiten veelal aan op vragen en probleemstellingen uit de praktijk. Studenten doen in deze gevallen het nodige onderzoek om een antwoord te kunnen formuleren op de vraag of het probleem. De bruikbaarheid van de resultaten in de praktijk wordt in twee beoordelingsrapporten expliciet gewaardeerd. In een beoordelingsrapport vormt het verhogen van de bruikbaarheid voor de praktijk een aandachtspunt.

⁷ De naam van de afstudeerwerken varieert naargelang de instelling.

De opleidingen Verpleegkunde van twee instellingen gaan nog een stap verder wat authentiek leren betreft. Hun onderwijsconcept steunt deels/volledig op probleemgestuurd onderwijs (PGO). In de ene instelling vertrekt het leren vanuit een praktijkgerichte probleemstelling, waarbij de opleiding inzet op de integratie van klinisch redeneren, *evidence based practice*, zorgethische reflectie en een holistische benadering van de zorgvrager. Studenten komen er op regelmatige basis samen in nest- en leergroepen, waarin ze onder begeleiding van de nestcoach of de leergroepbegeleider respectievelijk nadenken over hun persoonlijke en professionele groeitraject, of uitgedaagd worden om casussen/problemen planmatig aan te pakken via de zevensprongmethodiek. De opleiding verwacht van studenten dat ze – individueel en in groep – zelf sturing geven aan hun leerproces en het eigenaarschap opnemen, weliswaar begeleid vanuit de opleiding. In de andere instelling heeft de opleiding ervoor gekozen om te werken met PGO voor het theoretisch onderwijs. De leerstof wordt aangeboden in de vorm van vakoverstijgende probleemstellingen waar studenten in kleine onderwijsgroepen aan werken, met ondersteuning van lectoren in de rol van facilitator of tutor. De twee panels in kwestie spraken een enorme waardering voor de PGO-aanpak, zoals blijkt uit onderstaand tekstfragment:

Het panel merkt op dat de PGO-onderwijsvorm goed gekend en doorleefd is bij docenten en studenten. Het panel ziet eveneens verschillende voordelen van de PGO-onderwijsvorm, zoals het stimuleren van leiderschap, zelfstandigheid en analytisch denken. Bovendien geven de studenten zelf aan dat ze PGO en het werken in onderwijsgroepen over verschillende opleidingsjaren heen – studenten van het tweede en derde opleidingsjaar volgen samen les – erg leerrijk vinden. Het panel apprecieert de doorgedreven integratie van PGO in de opleiding en vindt dat dit de afstemming tussen theorie, vaardigheden en praktijk ten goede komt.

Ondanks het feit dat het een extra inspanning van lesgevers en studenten vraagt om zich deze onderwijsvorm eigen te maken, zo staat te lezen in een beoordelingsrapport, is de aanpak ontzettend leerrijk voor studenten omdat ze leren hun leerproces zelfstandig aan te sturen en te reguleren.

Een praktijkgerichte opleiding en kwalitatief vaardigheidsonderwijs vraagt uiteraard goed **uitgeruste skills labs en praktijklokalen en de beschikbaarheid van voldoende kwalitatief oefenmateriaal**. De lesgevers demonstreren de verpleegtechnische vaardigheden die studenten dienen te verwerven en studenten oefenen die vaardigheden vervolgens onder begeleiding verder in. In een aantal beoordelingsrapporten staat dat studenten en panels waarderen dat de opleidingen studenten de kans geven om praktische vaardigheden zelfstandig – doch op eigen initiatief – verder in te oefenen in een skills lab of praktijklokaal. Studenten zouden evenwel nog meer gestimuleerd kunnen worden om van deze mogelijkheden gebruik te maken, aldus de panels. Daarnaast hebben de meeste opleidingen een systeem om verpleegkundig oefenmateriaal ter beschikking te stellen van studenten. Een beoordelingsrapport bevat een aanbeveling om de inrichting van de skills lab en praktijklokalen open te trekken en de focus op de ziekenhuissetting daarbij te overstijgen (bv. thuisituatie of psychiatrisch ziekenhuis).

De beoordelingsrapporten vermelden tot slot dat de opleiding beschikken over de nodige **praktijk- en werkvelddeskundigheid in de opleidingsteams**. Ze doen eveneens beroep op gastlectoren, gastsprekers en ervaringsdeskundigen. In de theoretische lessen en praktijklessen wordt waar mogelijk ook verwezen naar, of gebruik gemaakt van, authentieke cases.

Analyse 4: Aandacht voor diversiteit

Alle opleidingen staan open voor een zeer **divers studentenpubliek**. Die diversiteit situeert zich onder andere op het niveau van de vooropleiding. Studenten uit het ASO, TSO en BSO vinden hun weg naar de opleiding Verpleegkunde. In verschillende opleidingen neemt het aandeel BSO-studenten toe, wat de nodige uitdagingen met zich meebrengt. In de brugtrajecten zitten studenten met een HBO5-vooropleiding. Voorts kan er nog een onderscheid gemaakt worden tussen generatiestudenten en niet-generatiestudenten, alsook tussen werkstudenten en niet-werkstudenten.

De opleidingen maken gebruik van diverse begeleidingsinitiatieven om in te spelen op de noden van het studentenpubliek. Een andere manier om tegemoet te komen aan de noden van het diverse studentenpubliek – zoals opgenomen in verschillende beoordelingsrapporten – is bijvoorbeeld het geven van keuzes aan studenten. Zo kunnen studenten op basis van hun interesses kiezen voor bepaalde keuze-opleidingsonderdelen, specifieke onderwerpen bij opdrachten of voor een specifiek domein in een keuzestage.

Tot slot blijkt uit de beoordelingsrapporten dat een bepaalde opleiding aan sterke studenten de kans geeft om te excelleren via een excellentietraject:

In de opleidingen is bovendien ook ruime aandacht voor de motivatie van de studenten, bijvoorbeeld door excellerende studenten een honours programme te laten volgen (ICE CUBE) of te laten deelnemen aan het Science in Care project.

De begeleiding van studenten komt in elk rapport naar voor als een sterkte. Voor de begeleiding van studenten doen de opleidingen beroep op tal van actoren: de lesgevers, de trajectbegeleiders, de studiebegeleiders, stagebegeleiders en stagementoren, eindwerkbegeleiders, ombudspersonen, coaches en dergelijke. De begeleiding wordt telkens omschreven als laagdrempelig, persoonlijk en op maat.

De begeleidingsinitiatieven zijn gericht op de instroom, doorstroom en uitstroom in de opleiding. De beoordelingsrapporten bevatten volgende concrete voorbeelden van de begeleiding van instromers: instaptoetsen, ondersteuning voor taal en rekenen, zomercursussen, een goed onthaal, ... Voor instromers van brugtrajecten en trajecten voor werkstudenten organiseren de opleidingen veelal intakegesprekken om realistische verwachtingen te scheppen. Om de doorstroom te bevorderen doet men beroep op de bovenstaande actoren. Andere goede praktijken zijn het gebruik van een goed studentvolgsysteem, het aanbieden van begrippenkaders en trefwoordenlijsten ter ondersteuning, tussentijdse toetsen, etc. In een beoordelingsrapport wordt verwezen naar tutorschap: studenten die elkaar ondersteunen en helpen bij het doorlopen van hun opleidingstraject. De uitstroombegeleiding betreft de voorbereiding op de arbeidsmarkt en/of een vervolgopleiding.

Analyse 5: Onderzoek

In bijna alle beoordelingsrapporten is evidentie te vinden voor het feit dat verschillende opleidingen stappen hebben gezet om onderzoek, onderzoekend handelen en *evidence based nursing* sterker in de opleiding te integreren. In een van de beoordelingsrapporten is onderstaand standpunt van het panel opgenomen:

Het onderzoekend vermogen en gebruik van 'Evidence Based Practice' heeft de laatste jaren een ontwikkeling doorgemaakt. De integratie hiervan met andere inhoud zoals klinisch redeneren is geïntensiveerd en herkenbaar aanwezig in het curriculum (en in de eindproducten van studenten). Studenten, docenten en het werkveld ervaren een meer onderzoekende houding gedurende het verloop van de vierjarige opleiding.

In de meeste beoordelingsrapporten maken de panels de expliciete melding dat de opleidingen in kwestie een leerlijn in hun curriculum hebben geïntegreerd die expliciet focust op de verwerving van onderzoekscompetenties. Het panel van één van deze opleidingen aanschouwde in dit verband de volgende goede praktijk:

De opleiding integreert onderzoek in het curriculum aan de hand van de leerlijn Kritische beroepsbeoefenaar en de opleidingsonderdelen EBN. Deze leerlijn wordt zowel verticaal opgebouwd, waarbij studenten de nodige kennis, vaardigheden en attitude verwerven, als horizontaal bestendigd binnen andere opleidingsonderdelen.

Een ander panel merkte daarentegen op dat de leerlijn onderzoek van de opleiding die bezocht werd niet alle opleidingsfasen bestrijkt, wat ze als een gemis ervaart. Het is namelijk belangrijk dat de opbouw van onderzoeksvaardigheden een constante is in het opleidingstraject, zoals ook blijkt uit de onderstaande quote:

Het panel heeft een grote waardering voor de rol van onderzoek in het onderwijs aangezien studenten al vroegtijdig in de opleiding met onderzoek en evidence based leren in contact komen. [...] Er is ook een duidelijke opbouw van onderzoeksvaardigheden richting het schrijven van de bachelorproef. In het eerste jaar van het modeltraject krijgen de studenten theoretische lessen, in het tweede jaar leren ze zelf opzoeken, in het derde jaar schrijven ze een klein onderzoeksvoorstel gericht op het systematisch integreren van inzichten uit de wetenschappelijke vakliteratuur, om tot slot, in het vierde jaar zelfstandig onderzoek uit te voeren in de vorm van een bachelorproef. [...] Studenten appreciëren deze opbouw [...].

De onderzoekscompetenties van studenten worden in alle opleidingen getoetst middels een eindwerk⁸. In elke opleidingsbeoordeling was het panel tevreden over de vastgestelde kwaliteit van de eindwerken (en de voorbereiding op dat eindwerk). De opzet van de eindwerken kent een grote variatie aan mogelijke onderdelen: literatuuronderzoek, praktijkgericht onderzoek, een verbeterproject, een *critically appraised topic*, een educatoropdracht en/of casuïstiek. In meerdere beoordelingsrapporten maken de panels een aanbeveling omtrent de eindwerken. Zo zijn er de aanbevelingen van de panels om:

- meer praktijkgerichte onderzoeksonderwerpen te selecteren,
- het werkveld sterker te betrekken bij de eindwerken,
- de resultaten van het eindwerk meer uit te dragen naar het werkveld,
- naast EBN ook andere competenties in het eindwerk te integreren en
- de eindwerken te laten aansluiten op de onderzoeksprojecten die lopen in de opleiding.

Naargelang de opleiding wordt het eindwerk in groep, in duo of individueel gemaakt. Ook in de stageperiodes dienen studenten aan te tonen dat ze *evidence based* handelen.

In de opleidingen die steunen op het PGO-onderwijsconcept zit de verwerving van *evidence based* onderzoeksvaardigheden – inherent aan de onderwijsaanpak – zeer sterk verankerd. De troef van PGO is dat verschillende competenties geïntegreerd worden om aan de slag te kunnen gaan met de probleemstelling (bijvoorbeeld klinisch redeneren, holistische benadering van de zorgvrager).

Tot slot stelt een van de panels in vraag of de componenten van *evidence based nursing* voldoende evenwichtig in de opleiding aan bod komen:

⁸ Afhankelijk van de opleiding in kwestie is het eindwerk in de vorm van een bachelorproef (tien opleidingen), een *future proof* (één opleiding) of een afstudeerproject (één opleiding).

Daarbij lijkt van de drie evidence based practice-componenten, namelijk (1) te weten 'wetenschappelijke literatuur', (2) 'ervaringsdeskundigheid van de verpleegkundige en collega's' en (3) de 'ervaringsdeskundigheid / wensen van de patiënt/cliënt', de eerste de meeste aandacht te krijgen. Hierin kan volgens het panel nog een optimalisatie plaatsvinden door ook de andere componenten, geïntegreerd, meer naar voren te laten komen.

Het door de opleiding gevoerde onderzoek wordt geïntegreerd in het curriculum. In enkele beoordelingsrapporten doen de panels de aanbeveling om de resultaten van het onderzoek binnen de opleidingen te valoriseren en beter uit te dragen naar het werkveld. Bijvoorbeeld:

Het lijkt bovendien zinvol om de uitkomsten van het onderzoek ook meer te valoriseren voor het brede werkveld door bijvoorbeeld in te zetten op bijscholing en navorming.

Het onderzoek dat binnen de opleiding wordt uitgevoerd is immers is een driver voor innovatie in het werkveld. Het is volgens de panels in kwestie enorm lovenswaardig dat deze opleidingen anticiperen op de snelle veranderingen in het werkveld en zo een koploperspositie (durven) opnemen. Onderstaande quote uit een beoordelingsrapport vat die gedachte samen als volgt:

Het werkveld ziet, zeker in de laatste fase van de opleiding ook een meerwaarde in de wijze waarop studenten in staat zijn collega's in het werkveld mee te nemen in innovaties en ontwikkelingen en daardoor ook het werkveld confronteren met nieuwe uitdagingen.

De panels geloven dat de opleidingen ook een belangrijke rol kunnen spelen in het professionaliseren van het werkveld. Het uitgevoerde onderzoek en de onderwijsinnovatie in de opleidingen zien de panels in dit verband als een katalysator. Het lijkt dan ook zinvol om het simulatieonderwijs op te stellen voor het werkveld, navorming te organiseren, het werkveld uit te nodigen voor gastlessen, etc.

Analyse 6: Werkdruk en studeerbaarheid

In bijna alle opleidingsrapporten werd de werkdruk bij onderwijsgevenden als punt van zorg aangehaald door de panels en werd de aanbeveling gedaan om die werkdruk te bewaken. De curriculumwijzing(en) ten gevolge van de hervorming van de bachelor in de verpleegkunde, de praktijkgerichtheid van het programma met inbegrip van de intensieve begeleiding van studenten, de coronapandemie en de plotse omslag richting blended leren, administratie, alsook de continue zorg voor kwaliteit (door snel bij te sturen waar nodig) worden in dit verband benoemd als factoren die deze hoge werkdruk veroorzaken. Een van de opleidingen heeft daarnaast ook een volledig nieuw onderwijsconcept geïntroduceerd. Bij een andere opleiding zorgt de organisatiestructuur voor een verzwaring van de opdracht. Een goede samenwerking binnen het opleidingsteam en de nodige autonomie werden tijdens de opleidingsbezoeken door onderwijsgeven aangehaald als een factor die de werklust draagbaar maakt.

Daarnaast zorgt het samenwerken in vakgroepen - elk opleidingsonderdeel is een gedeelde verantwoordelijkheid - ervoor dat de werkdruk verdeeld blijft.

Het is zinvol dat de opleidingen daarom nagaan waar ze al dan niet efficiëntiewinsten kunnen boeken, zoals onder meer blijkt uit onderstaand tekstfragment.

In het zelfevaluatie rapport, de bevraging van docenten en het gesprek met de docenten tijdens het locatiebezoek werd de hoge werkdruk bij docenten aangekaart. De grote workload is onder andere een gevolg van recente curriculumwijzigingen, de modulaire

aanpak, professionalisering in functie van het onderwijsconcept, het op maat werken, de laagdrempelige en intensieve begeleiding van studenten en administratieve processen. Volgens het panel beschikken de docenten momenteel wel over de nodige veerkracht om om te gaan met de hoge werkdruk, mede dankzij de autonomie die ze krijgen van de opleiding. Het panel raadt de opleiding ten zeerste aan om te onderzoeken hoe ze de hoge werkdruk bij docenten kan verminderen en de belangrijkste bottlenecks aan te pakken. Mogelijks kan de opleiding zorgen voor een betere afbakening van het takenpakket van de docenten en ondersteuning bij administratieve processen. Daarnaast adviseert het panel de opleiding na te gaan hoe de organisatie efficiënter kan. Denk daarbij aan quick wins, het optimaal benutten van de huidige digitale mogelijkheden (vb. hybride werken), slim netwerken, het optimaal benutten van de onderwijsondersteunende faciliteiten en/of de verdere toepassing van het subsidiariteitsprincipe.

De opleidingen staan – volgens de panels – voor de uitdaging om enerzijds de werklust bij onderwijsgevendenden te beperken en anderzijds toch dezelfde kwaliteit te blijven bieden.

De studeerbaarheid van de programma's springt eveneens in het oog bij het doorlezen van alle beoordelingsrapporten. In vier beoordelingsrapporten werd de hoge werkdruk bij studenten expliciet aangekaart door de panels. In vier andere beoordelingsrapporten beschreven de panels op basis van studenteninput dat het programma intensief, maar al bij al nog studeerbaar is. In een beoordelingsrapport werd aangegeven dat de studeerbaarheid goed zit, maar dat het een inspanning vraagt van studenten om te wennen aan onderwijsconcept van die opleiding. Uit de drie overige beoordelingsrapporten blijkt dat de studeerbaarheid in die opleidingen in het algemeen goed zit.

Kijkend naar de oorzaken voor de hoge werkdruk bij studenten werden volgende punten vernoemd:

- de organisatie van het curriculum (modulair systeem),
- de onderwijsaanpak (PGO-onderwijsconcept),
- de combinatie stage en opleidingsonderdelen doorheen het curriculum,
- de combinatie van het eindwerk, de eindstages en andere opleidingsonderdelen in de vierde opleidingsfase,
- de combinatie van leren en werken (specifiek in de trajecten voor werkstudenten en de brugtrajecten en
- de vooropleiding van de studenten.

Analyse 7: De aanwezige kwaliteitscultuur

De beoordelingsrapporten geven een indicatie dat in de verschillende opleidingen een kwaliteitscultuur aanwezig is. De panels benoemen hiertoe verschillende evidenties.

De **betrokkenheid van de stakeholders** kwam in quasi alle beoordelingsrapporten het sterkst uit de verf. Meer concreet gaat het om de betrokkenheid van het werkveld, de studenten en de alumni. Het overleg met de stakeholders bestaat vaak uit formele én informele contacten. Uit de beoordelingsrapporten blijkt dat de opleidingen veelal rekening houden met de input die ze krijgen van hun stakeholders bij de uitwerking van de leerresultaten, de ontwikkeling van het curriculum, de opzet en de invulling van de stages, etc.

Een goed contact tussen de opleidingen en het werkveld blijkt essentieel, zeker gezien de studenten doorheen de opleiding minimaal 2.300 stage dienen te lopen in het werkveld. De opleidingen en het werkveld kunnen beschouwd worden als partners in het opleiden van studenten. Evidentie voor een

dergelijk partnerschap kan gevonden worden in het gegeven dat de opleidingen continu in dialoog gaan met het werkveld: informeel in het kader van stagebezoeken en formeel via de daartoe bestemde overlegorganen in de vorm van werkveld- en resonantiecommissies. Ook de organisatie van 'mentorendagen' en vormingsinitiatieven voor mentoren zijn manieren om te netwerken en te achterhalen wat er leeft.

Ten tweede worden ook studenten betrokken bij formeel overleg door, onder andere, studentenvertegenwoordiging bij opleidingsvergaderingen. Sommige opleidingen beschikken eveneens over een sterk uitgebouwd systeem van studentenparticipatie. Studenten worden daarenboven gehoord via bevragingen, focusgroepen en de veelvuldige informele contacten met de lesgevers en de opleidingsverantwoordelijken tussendoor.

De medezeggenschap van studenten is zowel informeel als formeel goed geregeld. De studenten ervaren de relatie met de opleiding als goed. Er is een lage drempel om docenten te benaderen, studenten voelen zich als persoon gezien en gehoord en ze zijn vertegenwoordigd in de formele organen van de opleiding. De studenten vinden dat ze voldoende inspraak hebben en merken ook dat hun feedback wordt opgepakt.

Ten derde doen de opleidingen verschillende pogingen om de vinger aan de pols te houden bij de alumni via alumniwerking, een bevraging van de alumni en/of losse, meer persoonlijke contacten. Uit de beoordelingsrapporten blijkt dat contact houden met alumni in veel gevallen een moeilijk vraagstuk is en dat de opleidingen zoekende zijn naar hoe ze het contact met de alumni sterker en structurele kunnen verankeren in hun werking. Sommige opleidingen hebben bijvoorbeeld weinig zicht op waar hun alumni terechtkomen (in het werkveld of in een vervolgopleiding). In bijna de helft van de beoordelingsrapporten bevelen de panels expliciet aan om de alumniwerking verder uit te bouwen, te versterken en/of nieuw leven in te blazen.

Het betrekken van stakeholders blijft momenteel eerder beperkt tot het geven van input of het signaleren van problemen. De oplossingen die het opleidingsteam bedenkt, gaan ondanks goede intenties soms toch voorbij aan de behoeften van die stakeholders. Daarom is het interessant om in cocreatie met de stakeholders bepaalde problemen op te lossen, zaken te ontwikkelen, etc.

Ten slotte benoemen de panels het als een sterk punt wanneer de opleidingen de stakeholders informeren over de wijze waarop is omgegaan met hun input. Evenwel vergeten de opleidingen soms terug te koppelen naar de stakeholders. Stakeholders waarderen het echter enorm wanneer de opleiding hen uitlegt hoe ze de gekregen input heeft verwerkt. Zo krijgen ze zicht op de denkprocessen die de opleiding heeft doorlopen op basis van hun input en waarom ze bepaalde suggesties al dan niet weerhouden. Daarnaast krijgen stakeholders zo het gevoel dat hun input gewaardeerd wordt en zijn ze meer gemotiveerd om opnieuw input te geven bij een volgende gelegenheid. Daarom suggereert een aantal panels dat de opleiding duidelijke afspraken met de stakeholders moet maken rond de systematiek, de frequentie, de taken en de bevoegdheden van overlegorganen, alsook de scope van onderwerpen.

De panels benoemen het verzamelen van voldoende **kwantitatieve en kwalitatieve data** als een belangrijk element van een kwaliteitscultuur. In het algemeen is het belangrijk dat opleidingen beschikken over de nodige kwantitatieve en kwalitatieve gegevens in verband met het geboden onderwijs en de leereffecten hiervan. Door dergelijke data ten gronde te analyseren is het mogelijk een data-gedreven verbeterbeleid op poten te zetten. In een van de opleidingsbeoordelingen zag een panel in dit verband de onderstaande goede praktijk:

De interne kwaliteitsbewaking verloopt via de werkgroep leereffecten. De opleiding heeft deze werkgroep opgericht om de effecten van het nieuwe onderwijsconcept te monitoren (onder andere op vlak van studie- efficiëntie, tevredenheid bij studenten en docenten). Het panel vindt dit een goed initiatief en moedigt de opleiding aan om de effecten van curriculumwijzigingen e.d. structureel en blijvend te monitoren.

In verschillende beoordelingsrapporten gingen panels dieper in op meerdere afzonderlijke onderdelen van de **PDCA-cyclus**. Aspecten die aan bod komen zijn: de beleidsvoering binnen de opleidingen, de bevestigingen en focusgesprekken die georganiseerd werden, de monitoring van cijfergegevens⁹, de prestatie- en perceptiemetingen en de opvolging van aanbevelingen van voorgaande opleidingsbeoordelingen. Het gestructureerd doorlopen van de PDCA-cyclus biedt focus en transparantie. Een aantal rapporten vermeldt immers dat de opleidingen die veel data en input verzamelen, soms al te voortvarend willen inspelen op gesignaleerde verbeterpunten. Een valkuil is dan dat een opleiding telkens ad hoc en flexibel wil inspelen op alle situaties die zich voordoen. Om de werkdruk die dit met zich mee kan brengen enigszins te beperken en meer doordacht te kunnen handelen, is het belangrijk dat kwaliteitszorg vertrekt vanuit duidelijke beleidskeuzes waar de opleiding in een gedefinieerde periode aan kan werken. Dit neemt natuurlijk niet weg dat sommige problemen wel om ad hoc oplossingen vragen. De kunst is om hierin een goed evenwicht te vinden.

Een onderdeel van een aanwezige kwaliteitscultuur is de **samenwerking tussen de teamleden** en overleg binnen de opleidingsteams, zoals vastgesteld door verschillende panels. Een goede samenwerking tussen de onderwijsgeevenden zorgt er namelijk voor dat ze onderling expertise kunnen uitwisselen, van elkaar kunnen leren, elkaar kunnen ondersteunen, maar ook dat alle neuzen in dezelfde richting staan. Om het overleg te faciliteren worden verschillende initiatieven genomen zoals een collegiale peerreview van leermaterialen en toetsen, periodieke intervisiemomenten rond specifieke topics en de invoering van een toetscommissie.

⁹ Instroomcijfers, doorstroomcijfers (zoals slaagcijfers en studie-efficiëntiecijfer) en uitstroomcijfers.

Mogelijkheden voor de toekomst

De evidenties uit de beoordelingsrapporten tonen overduidelijk aan dat de opleidingen Verpleegkunde de hervorming en studieduuruitbreiding hebben aangegrepen om de programma's te versterken en kwalitatief uit te bouwen. In een steeds veranderende samenleving en een onderwijs- en zorglandschap in beweging is het evenwel noodzakelijk dat de opleidingen zich permanent durven in vraag te stellen en alle kansen durven grijpen om te innoveren. Alleen zo zullen de opleidingen er in slagen om future proof op te leiden en de studenten voor te bereiden voor de uitdagingen van de toekomst. Na een vergelijkende lezing, de uitgevoerde thematische analyse en een studienamiddag voor de opleidingen Verpleegkunde¹⁰, schuift het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van VLUHR enkele punten naar voor die kunnen inspireren voor toekomstige ontwikkeling. Deze punten vormen mogelijks stof voor een diepgaande bespreking binnen de opleidingen en de instellingen waarbij alle stakeholders worden betrokken.

De verpleegkundigen van de toekomst worden nu opgeleid, maar zullen geconfronteerd worden met uitdagingen waar ze nu nog geen kennis van hebben. Daarom is het noodzakelijk de studenten op te leiden tot **reflective practitioners** die klaar zijn om in het veranderende zorglandschap een weg te vinden. Om de professionele identiteit van studenten en afgestudeerden te versterken lijkt het zinvol om de regionale verankering van de opleidingen te transfereren naar een community waarin docenten, studenten, alumni en werkveld samenkomen. Dat netwerk kan dan de spil zijn op het vlak van levenslang leren, permanente vorming en verdere ontwikkeling van het vakgebied. Vanuit het werkveld bestaat alleszins al de vraag om meer aandacht te besteden aan kennisdeling en de transfer van onderzoek naar het werkveld. Bovendien zouden de opleidingen er moeten naar streven om maximaal in te zetten op internationalisering en studenten opleiden die ook buiten de grenzen durven te kijken om in de zorgsector grenzen te verleggen.

Een community waar alle stakeholders samenkomen zou tevens actie kunnen ondernemen in het kader van de beeldvorming van het beroep van de verpleegkundige. Er leeft immers een grote bezorgdheid bij de opleidingen over de te negatieve beeldvorming. Op de studienamiddag werd expliciet de vraag geuit om een actie-/communicatieplan op te zetten dat zich onder meer richt op secundaire scholen, pedagogische begeleiders en de Vlaamse media. Daarbij zou het ook belangrijk zijn de positieve kant van het beroep in de verf te zetten.

Om de professionele identiteit van de studenten te versterken is een sterke academische onderbouwing van de professionele programma's nodig in de vorm van **evidence based practice**. Hiertoe liggen veel kansen om de transfer en nexus tussen onderwijs, (praktijkgericht) onderzoek en dienstverlening verder uit te bouwen. Het is voor de opleidingen essentieel hieromtrent een visie te ontwikkelen ('Hoe willen we de verstrengeling van de drie pijlers in de opleiding vormgeven?') en deze uit te dragen, waarbij cocreatieve samenwerking met het werkveld cruciaal is. Tevens moeten de opleidingen durven investeren in onderzoek en dienstverlening van het docententeam. Vanuit het principe 'practice what you teach' is een docentenkorps dat de vertaalslag van onderzoek en dienstverlening naar onderwijs kan maken. In bijna alle beoordelingsrapporten staat te lezen dat een aantal onderwijsgevenden praktijkgericht onderzoek voeren en/of deelnemen aan een bestaand onderzoeksproject rond relevante onderwerpen. De gevoerde onderzoeken zijn meestal omkaderd en ondersteund vanuit interne onderzoekseenheden of interne expertisecentra die meerdere opleidingen samenbrengen rond de gekozen topics. Soms gebeurt het onderzoek ook in samenwerking

¹⁰ Voor meer info, zie: www.kwaliteitszorg.vluhr.be/verpleegkunde.

met externe partners (bijvoorbeeld een universiteit). Het aantal VTE dat wordt vrijgemaakt is evenwel vaak beperkt. Bovendien liggen er nog diverse kansen om het de resultaten van evidence based nursing meer uit dragen in het werkveld. Zo werd er tijdens de studienamiddag gepleit voor een gezamenlijke aanpak in het bekendmaken van de resultaten van het toegepast onderzoek en de dienstverlening die daaruit voortvloeit. Vertegenwoordigers vanuit ziekenhuizen geven immers aan niet te weten voor welke diensten ze kunnen aankloppen bij de hogescholen. Ziekenhuizen en scholen uit eenzelfde regio blijken elkaars aanbod en diensten goed te kennen maar zodra de afstand groter wordt, vermindert de kennis van het aanbod. Een Vlaanderenbrede community zou aan een oplossing kunnen werken.

Een derde punt situeert zich op het vlak van het bewaken van de **studeerbaarheid** van de programma's. Nu reeds is vast te stellen dat het afstudeerprofiel van de opleidingen Verpleegkunde de laatste jaren sterk is geëvolueerd en kan worden gesteld dat de eisen ten aanzien van studenten en bijgevolg ook docenten, zijn toegenomen. Het gaat om de veelheid van technische vaardigheden, soft skills, onderzoekend en kritisch handelen, value based werken... Een vaststelling uit de rapporten is dat de programma's van de opleidingen, ondanks een studieduurverlenging, een sterke studiedruk leggen op de studenten.

Tot slot blijft de strikte interpretatie om te voldoen aan het aantal uren stageonderwijs (2.300 uur) een punt van zorg voor de opleidingen te meer omdat tijdens de studienamiddag bleek dat niet in alle Europese landen de norm op eenzelfde strikte wijze wordt gehanteerd. De deelnemers hopen dat het simulatieonderwijs kan worden opgenomen in de norm van 2.300 uur.

Bijlagen

Bijlage 1: Methodologie

De kwalitatieve dataset bestaat uit twaalf beoordelingsrapporten die elk ca. twintig pagina's omvatten.¹¹ Om in de veelheid aan informatie te bepalen welke thema's het meest relevant zijn om te bespreken én waarvoor voldoende informatie terug te vinden is, was de keuze voor een inductieve benadering het meest voor de hand liggend. Het tellen van het aantal goede praktijken en aanbevelingen (zie tabel 1) vormde een interessant vertrekpunt om op een eenvoudige manier zicht te krijgen op de belangrijkste inhoud van de beoordelingsrapporten. Elke goede praktijk en elke aanbeveling werd gekoppeld aan een code die de inhoud ervan goed weergaf. Die codes werden nadien herleid naar thema's en subthema's en vervolgens gekwantificeerd (zie tabel 2). De thema's zijn veelal breed geformuleerd, maar voldoende bruikbaar om richting te geven aan het antwoord op de verschillende onderzoeksvragen.

	Goede praktijken	Aanbevelingen
GKW 1 - Beoogd eindniveau	33	18
GKW2 - Onderwijsleeromgeving	124	101
GKW3 - Gerealiseerd eindniveau	46	49
Totaal	203	168

Tabel 1: Aantal goede praktijken en aanbevelingen per GKW

Thema's	Goede praktijken	Aanbevelingen
Authenticiteit	34	20
Begeleiding	21	15
Curriculum	15	9
Internationalisering	6	7
Kwaliteit toetsing	24	14
Kwaliteitszorg	14	17
Leermaterialen	4	4
Leerresultaten	23	4
Onderwijsconcept	13	7
Onderzoeksvaardigheden	10	21
Personeel	12	14
Visie en waarden	27	36
Totaal	203	168

Tabel 2: Aantal goede praktijken en aanbevelingen per thema

Bij de concrete uitwerking van de onderzoeksvragen werd voldoende vrijheid behouden om de brede thema's uit tabel 2 opnieuw uit elkaar te trekken tot de subthema's indien de inhoud van de beoordelingsrapporten zich er het meest toe leent om die subthema's te bespreken én dat bovendien relevante onderwerpen blijken te zijn.

¹¹ Werkend met een dergelijke kwalitatieve dataset is het belangrijk te vermelden dat de inhoud van de beoordelingsrapporten en de wijze waarop bepaalde thema's vormgegeven zijn, gekleurd worden door de interpretatie van diegene die de thematische analyse heeft uitgevoerd. Ook dient men de kanttekening te maken dat bepaalde zaken in sommige beoordelingsrapporten niet expliciet aan bod komen, wat kan betekenen dat die zaken niet van toepassing zijn op de opleidingen uit die beoordelingsrapporten of dat ze wel aanwezig zijn maar de panels er geen melding van maken.

Bijlage 2: Overzicht instellingen

Instelling	Opleidingslocatie	Opleidingsvarianten
Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen	Antwerpen	Modeltraject (240 studiepunten) Flexibel avondtraject (traject voor werkstudenten, 240 studiepunten) Brugprogramma als deel van het flexibel avondtraject (150 studiepunten)
Arteveldehogeschool	Gent	Reguliere opleiding (240 studiepunten) Afstandsonderwijs (incl. traject voor werkstudenten) (240 studiepunten) Brugprogramma als onderdeel van het traject afstandsonderwijs (150 studiepunten)
Erasmushogeschool Brussel	Brussel	Regulier traject (240 studiepunten) Traject voor werkstudenten: Flextraject (240 studiepunten) Flextraject voor studenten met een HBO5-diploma verpleegkunde (150 studiepunten) Flextraject voor studenten met een bachelordiploma vroedkunde (120 studiepunten)
Hogeschool Gent	Gent	Regulier traject (240 studiepunten) Verkort traject (brugprogramma, 150 studiepunten)
Hogeschool PXL	Hasselt	Reguliere opleiding (240 studiepunten) Brugtraject HBO5 (150 studiepunten) Traject Verpleegkunde na Vroedkunde (120 studiepunten) Traject voor werkstudenten (240 studiepunten)

Hogeschool West-Vlaanderen	Brugge	Reguliere opleiding (240 studiepunten) Traject voor werkstudenten / brugopleiding (150 studiepunten)
Karel de Grote Hogeschool	Antwerpen	Basisopleiding (240 studiepunten) Traject voor werkstudenten: flextraject voor werkenden (240 studiepunten) flextraject voor gegradueerden in verpleegkunde (= brugprogramma, 150 studiepunten)
Katholieke Hogeschool VIVES	Brugge (Katholieke Hogeschool VIVES-Noord) Kortrijk (Katholieke Hogeschool VIVES-Zuid) Roeselare (Katholieke Hogeschool VIVES-Zuid)	Reguliere traject (240 studiepunten) in Brugge, Kortrijk en Roeselare Regulier traject in afstandsonderwijs (240 studiepunten) in Kortrijk Brugtraject voor gegradueerde verpleegkundigen (150 studiepunten) <ul style="list-style-type: none"> - In Brugge en Roeselare onderdeel van het reguliere traject - In Kortrijk onderdeel van het traject afstandsonderwijs Verkort traject Verpleegkunde na Vroedkunde (120 studiepunten) <ul style="list-style-type: none"> - In Brugge en Roeselare onderdeel van het reguliere traject - In Kortrijk als onderdeel van het reguliere traject of als onderdeel van het traject afstandsonderwijs
Odisee	Aalst	Reguliere opleidingsvariant Aalst (240 studiepunten) Brugprogramma voor gegradueerde verpleegkundigen, alternerend Aalst en Sint-Niklaas (traject voor werkstudenten – 150 studiepunten)

	Brussel	Reguliere opleidingsvariant Brussel (240 studiepunten) Meertalige opleidingsvariant Brussel (240 studiepunten)
	Sint-Niklaas	Reguliere opleidingsvariant Sint-Niklaas (240 studiepunten) Brugprogramma voor gegradueerde verpleegkundigen, alternerend Aalst en Sint-Niklaas (traject voor werkstudenten – 150 studiepunten)
Thomas More Kempen	Lier	Regulier voltijds (dagtraject) (240 studiepunten) Avond- en weekendonderwijs (240 studiepunten)
	Turnhout	Brugopleiding voor werkenden met HBO5/MBO4-diploma (150 studiepunten) Brugopleiding voor niet-werkenden met HBO5/MBO4-diploma (150 studiepunten) verkort traject voor mensen die uit de opleiding Vroedkunde komen (enkel Lier) verkort traject voor bachelors en masters welzijn en gezondheidszorg (enkel Turnhout)
Thomas More Mechelen-Antwerpen	Mechelen	Regulier voltijds (dagtraject) (240 studiepunten) Avond- en weekendonderwijs Brugopleiding voor werkenden met HBO5/MBO4-diploma (150 studiepunten) Brugopleiding voor niet-werkenden met HBO5/MBO4-diploma (150 studiepunten) Verkort traject voor instromers uit psychosociale wetenschappen

UC Leuven-Limburg	Leuven (UC Leuven)	Regulier traject (240 studiepunten)
	Diepenbeek (UC Limburg)	Traject werken en leren combineren (240 studiepunten) Verkort traject brugprogramma (150 studiepunten) Verkort traject Verpleegkunde na Vroedkunde (120 studiepunten)

Bijlage 3: Generieke kwaliteitswaarborgen en standaarden

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

Standaard 1: Het beoogd eindniveau van de opleiding wordt bepaald aan de hand van de wijze waarop de niveaudecriptoren vertaald zijn in opleidingsspecifieke leerresultaten die voldoen aan de internationale eisen met betrekking tot de inhoud, het niveau en de oriëntatie.

Criteria: De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten passen voor niveau en oriëntatie (bachelor of master; professioneel of academisch gericht) binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk en, indien beschikbaar, relevante domeinspecifieke leerresultaten. Ze sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: De onderwijsleeromgeving maakt het voor de studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Criteria: De inhoud en de vormgeving van het programma, met inbegrip van de opleidingsspecifieke onderwijs- en leervormen, het ingezette personeel en de voorzieningen stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde leerresultaten te bereiken. Programma, docenten en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering en toont aan dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Criteria: Het gerealiseerde niveau blijkt enerzijds uit de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van de beoordeling en anderzijds uit de resultaten van de toetsing en de examinering van de studenten, en de mate van inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt of de doorstroom naar een vervolgopleiding.

Referenties

Decreet betreffende het onderwijs XXVII (16 juni 2017), gepubliceerd op 18 augustus 2017. Geraadpleegd via https://etaamb.openjustice.be/nl/decreet-van-16-juni-2017_n2017030978.html.

Decreet houdende vaststelling van het kwaliteitszorgstelsel in het hoger onderwijs (18 mei 2018), gepubliceerd op 03 augustus 2018. Geraadpleegd via https://etaamb.openjustice.be/nl/decreet-van-18-mei-2018_n2018013116.html.

Handleiding opleidingsbeoordeling Verpleegkunde (VLUHR KZ, januari 2020).

Lombardi, M. M., & Oblinger, D. G. (2007). Authentic learning for the 21st century: An overview. Geraadpleegd via <http://alicechristie.org/classes/530/EduCause.pdf>.

Opleidingsbeoordeling bachelor in de verpleegkunde - Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen (Brussel, april 2022). Geraadpleegd via <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/beoordelingsrapporten>.

Opleidingsbeoordeling bachelor in de verpleegkunde – Arteveldehogeschool (Brussel, mei 2022). Geraadpleegd via <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/beoordelingsrapporten>.

Opleidingsbeoordeling bachelor in de verpleegkunde - Erasmushogeschool Brussel (Brussel, juni 2022). Geraadpleegd via <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/beoordelingsrapporten>.

Opleidingsbeoordeling bachelor in de verpleegkunde - Hogeschool Gent (Brussel, mei 2022). Geraadpleegd via <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/beoordelingsrapporten>.

Opleidingsbeoordeling bachelor in de verpleegkunde - Hogeschool PXL (Brussel, juni 2022). Geraadpleegd via <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/beoordelingsrapporten>.

Opleidingsbeoordeling bachelor in de verpleegkunde - Hogeschool West-Vlaanderen (Brussel, april 2022). Geraadpleegd via <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/beoordelingsrapporten>.

Opleidingsbeoordeling bachelor in de verpleegkunde - Karel de Grote Hogeschool (Brussel, april 2022). Geraadpleegd via <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/beoordelingsrapporten>.

Opleidingsbeoordeling bachelor in de verpleegkunde - Katholieke Hogeschool VIVES (Brussel, april 2022). Geraadpleegd via <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/beoordelingsrapporten>.

Opleidingsbeoordeling bachelor in de verpleegkunde – Odisee (Brussel, april 2022). Geraadpleegd via <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/beoordelingsrapporten>.

Opleidingsbeoordeling bachelor in de verpleegkunde - Thomas More Kempen (Brussel, juni 2022). Geraadpleegd via <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/beoordelingsrapporten>.

Opleidingsbeoordeling bachelor in de verpleegkunde - Thomas More Mechelen-Antwerpen (Brussel, juni 2022). Geraadpleegd via <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/beoordelingsrapporten>.

Opleidingsbeoordeling bachelor in de verpleegkunde - UC Leuven-Limburg (Brussel, mei 2022). Geraadpleegd via <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/beoordelingsrapporten>.

VLHORA (2018). Whitepaper contractstages bachelor Verpleegkunde.

VLOR (2007). Advies over werkplekleren in onderwijs en opleiding. Geraadpleegd via <https://www.vlor.be/adviezen/advies-over-werkplekleren-onderwijs-en-opleiding>.

Nawoord

Deze publicatie kwam tot stand met de medewerking van verschillende actoren. VLUHR KZ dankt alle bacheloropleidingen Verpleegkunde en de leden van de panels die de opleidingsbeoordelingen hebben uitgevoerd en in het bijzonder de opleidingsvertegenwoordigers en panelleden die input hebben geleverd tijdens de studienamiddag Verpleegkunde op 1 maart 2023.

Tevens gaat onze bijzondere dank voor het kritisch nalezen van deze publicatie naar panelleden Lore Awouters, Mieke De Schodt, Bart Coigneux, Mario Barremaecker en John De Best, alsook Philip Moons, Dirk Vandeweyer, Dries Myny, Els Mulder en Sofie Verhaeghe.

Thematische analyse: Beoordelingsrapporten opleidingsbeoordeling Verpleegkunde

VLUHR KWALITEITSZORG
Ravensteingalerij 27
1000 Brussel

Dit rapport is beschikbaar op <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/publicaties>.

Wettelijk depot nummer: D/2023/12.784/5